

ÖZENDİRME ÖNLEMLERİNDEKİ GELİŞMELER VE TEKSTİL ÜRÜNLERİ DIŞSATIMI

Prof.Dr. Oktay Güvemli

1. GİRİŞ

Türkiye'nin çoğunluğu konfeksiyon olmak üzere tekstil ürünleri dışsatımı 1988'de 3,6 milyar dolar, 1989 yılında 3,9 milyar dolar olmuştur. Artış % 9'dur. (Ek: 1) 1989 yılında, paranın iç değerindeki düşmenin % 60-70 olmasına karşın, dış para değerindeki düşmenin % 30 dolayında kalmasına rağmen bu gelişme sağlanmıştır. Türk dış satıncılarının alıcılarını kaybetmemek için 1989 yılında düşük kârlılıkla, kimi kez de zararına satış yaptıkları anlaşılmaktadır. Ancak aynı durum 1990'da devam ederse ne olacaktır?

1990'da enflasyonda önemli bir gerileme beklenmediğine göre, ya da devalüasyonun ya da susvansiyonların yani devletin özendirme önlemlerinin gündeme gelmesi kaçınılmazdır.

Bu incelemede, dışsatıma dönük özendirme önlemleri ele alınacaktır. Özendirme önlemlerinin yatırım aşamasında, üretim aşamasında ve dışsatım gerçekleştirilmesi aşamasında uygulanması söz konusudur. Bu nedenle konu üç aşamalı olarak ele alınmıştır.

2. Dışsatıma Dönük Yatırımlarının Özendirilmesi Önlemlerindeki Gelişmeler

Dışsatıma dönük yatırımların ayrıcalıklı olarak özendirilmesi sistemi 1984 yılında terk edilmiştir. 14 Ekim 1984 tarihinde yürürlüğe konulan 1985.yılı yatırım kararname ile bu ayrıcalık kaldırılmıştır.

Bu tarih aynı zamanda, kıt kaynakların dağıtımında esas olan seçicilik kıstasların terk edilmeğe başlanma tarihidir.

O halde, önce iki noktanın açıklığa kavuşturulması gerekir. Kıt kaynaklar nelerdir? Seçicilik kıstasları nedir?

Özendirme önlemlerinin temelinde kıt kaynakların seçicilik kıstaslarına göre, dağılımı yatar.

(*) Marmara Üniversitesi Öğretim Üyesi

a. Kıt Kaynaklar

Kıt kaynaklar, Türkiye uygulamasına göre:

- Devletin vergi gelirleridir. Devlet, vergi gelirini vergi bağısıklığı biçiminde uygular.

- Yüksek malouluşu olan parayı devlet aradaki faiz farkını karşılayarak düşük faizli orta süreli kredi biçiminde kullanır.

- Devlet, kendi kaynağından, karşılıksız, nakti yardım biçiminde ödeme yapar.

- Devlet, döviz stokundan döviz tahsis eder.

Kıt kaynaklar ülkelere göre farklılık gösterir. Bu kıt kaynakların ülke koşullarının gerektirdiği en uygun iş kollarına dağıtılması söz konusudur. Buna da seçicilik kıstası denir.

b. Seçicilik Kıstaları

Seçicilik kıstaları iki açıdan ele alınabilir. Bunlardan birisi ülkenin teknolojik gelişme düzeyi ile ilgilidir. Öteki de ülkenin kendine özgü koşullardır.

aa. Ülkenin Teknolojik Gelişmişlik Düzeyine Göre Seçicilik Kıstalarının Belirlenmesi

Genel olarak bir ülkenin teknolojik gelişmişliği dört aşamalıdır.

- Kurulmuş olan kapasitenin çalıştırılması,
- Yeni kapasiteler oluşturulması,
- Makine üretimi,
- Teknoloji üretimi.

Seçicilik, ülkenin bu aşamalardaki yerine göre belirlenir. İlk aşamada, başka ülkenin teknik adamlarını getirip kurdukları fabrikaları o ülkenin insanların çalıştırılması söz konusudur. Bu aşamada üretilen malların devletçe satın alınması özendirme olur.

İkinci aşamada, ülkenin girişimcisi gider makinelerini seçer, getirir ve ülkesinde fabrikasını kurar, onu üretime sokar.

Üçüncü aşamada, ülkede makineler de üretilmeğe başlanır.

Dördüncü aşamada ise, makinelerin ve üretimin temeli olan teknolojinin üretimi söz konusudur.

Türkiye, ikinci aşamadır ve üçüncü aşamaya kimi makineler için geçmeğe çalışılmaktadır. Kıt kaynaklar da buna göre

yönlendirilmeğe çalışılmıştır. Örneğin, ikinci aşamanın en önemli özendirilmelerinden olan gümrük bağışıklığıdır. Üçüncü aşama için, 1984-90 arası uygulanan yurt içinde üretilen makine alımına verilen teşvik primi (karşılıksız nakdi ödeme) önemli bir örnek oluşturmıştır.

bb. Ülke Koşullarının Gereklere Göre Seçicilik Kıstaslarının Belirlenmesi

Kıt kaynakların, ülke koşullarının gerektirdiği seçicilik kıstaslarına göre dağılımı genellikle kabul görmüştür. Türkiye örneğinde bu seçicilik kıstasları şimdiye kadar aşağıda belirtilen biçimde belirlenmişlerdir.

- Yerli hammaddelerin kullanımı,
- Dışsatımı mali üretim yapmak ya da hizmet üretmek,
- Emek yoğun yatırım konuları,
- Dışalımın yerini alacak üretim yapmak,
- Gerice yörelerde yatırım yapmak vb.

Görülebileceği üzere, dışsatım için mal ve hizmet üretiminin seçicilik kıstasları arasında önemli bir yeri vardır. Dışsatım sadece Türkiye'de değil tüm ülkelerde yatırım döneminde benimsenen bir seçicilik kıstasıdır.

14.10.1984 Tarihine kadar Türkiye'de bu seçicilik kıstası benimsenmiştir. Uygulaması, her yıl 200-220 adet iş kolunun özendirilecek iş kolu olarak seçilmesi ve bir tablo halinde yayınlanarak, bu iş kollarındaki dış satıma dönük yatırımlara, ayrıcalıklı özendirilmelerin tanınması biçiminde olmuştur. Örneğin, gümrük vergileri o dönemde taksitlendirilirken dışsatıma dönük projelere gümrük bağışıklığı tanınmıştır.

1985 yılı başından itibaren dışsatım seçicilik kıstası olmaktan çıkartılmış ve sadece, gelişmiş yörelerde yıllık üretimin % 20'sini, normal yörelerde %10'unu kalkınmada öncelikli yörelerde %5'ini, belirli tutarlarda, geçmemek üzere dışsatım taahhüdünde bulunan kuruluşlara orta süreli kredilerde vergi, resim, harç bağışıklığı uygulaması yürürlükte kalmıştır. Bu bağışıklık, O.S. kredilerin kullanımındaki banka ve sigorta muameleleri vergileri ile noter ve tapu harçlarını (ipotek vermede) kapsamakta ve anlaşılacağı üzere önemli bir özendirme aracı niteliğini taşımamaktadır.

Dışsatım seçicilik kıstası olmaktan niçin çıkartılmıştır? Bunun gerekçesini anlamak güçtür. Yalnız saptanabilen iki husus vardır. Bunlardan birisi, Yatırım Teşvik Belgesi alınırken taahhütte

bulunmanın yeterli sayılmış olmasıdır. Bu durum, dışsatım yapılamayacak konularda da taahhütte bulunabilmesine yol açmıştır. Sonra taahhüt yerine getirilemeyince, önemli sorunlarla karşılaşmıştır. Bu noktada ise, bürokrasinin geleneksel işleyişi sürmüş ve seçicilik kıstasının işleme için yatırımlarda gerçekten dışsatıma dönük olabilme yeteneği araştırılacak yerde, "bu kıstas çalışmıyor" gerekçesi ile kaldırılmıştır.

İkinci neden, 1984 yılı sonundan itibaren tüm seçicilik kıstaslarının büyük ölçüde kaldırılmış olması dolayısıyla dışsatımın da seçicilik kıstası olma niteliğini yitirmesidir. Yani, özendirilecek 200-220 iş kolu yayımlaması kaldırılmıştır. Böyle olunca, tüm iş kolları özendirilir hale gelmiş, bu arada dışsatıma dönük olma özelliğinden kendiliğinden kalkmıştır. Seçicilik kıstası bu tarihte genellikle büyük ölçüde kaldırılmıştır denilebilir. Çünkü, bu tarihte sayısı 50'yi bulan iş kolu desteklenmeyecek iş kolu olarak belirlenmiştir.

Seçicilik kıstasının tamamı ile terk edilmesi 1990 yılı kararnamesi ile olmuştur. Özendirilmeyecek iş kolları tablosu da yürürlükten kaldırılmıştır. (3.11.1989 tarih ve 20331 sayılı Resmi Gazete).

Yatırım indirimi, gümrük bağışıklığı, kaynak kullanım destekleme primi kıt kaynaklara dayanır ve özel özendirme önlemleridir. Bunlar seçicilik kıstasına göre dağıtılabilir. Seçicilik kıstası olma özelliği kaldırılır ve tüm yatırım konuları bunlardan yararlandırılırsa, bunlar genel özendirme aracı olarak yararlanılır hale getirilmiş demektir.

Genel özendirme önlemi ise, kurumlar vergisinin % 46'dan % 36'ya indirilmesinde olduğu gibi genel nitelik taşır. Özel özendirme önlemlerinin bu anlamda, yani genel özendirme önlemi anlamında kullanılması olamaz. Bu anlayış, özendirme önlemlerinin giderek yararlanılamaz hale gelmesine yol açar.

Bugünkü sistem, eğer sistem olarak kabul edilirse, dışsatıma öncelik ve ayrıcalık verecek bir tek yeri vardır. O da, her yıl yeniden belirlenerek yayımlanan "özel önem taşıyan sektörlerdir." Özel önem taşıyan sektörler (Ek: 2) 1990 yılı için yayımlanmıştır ve bunlar arasında dışsatıma dönük yatırımlar yer almaktadır.

Dışsatıma dönük yatırımlar, yatırım özendirmeleri arasından çıkartılırken Dünya Bankası'nın, Yatırım ve Kalkınma Bankaları aracılığı ile kullandığı orta süreli kur garantili döviz kredilerinin koşulu olarak yıllardanberi öne sürmesi ilgi çekicidir.

Bu sistem bozukluğundan, dışsatıma dönük yatırımlar, yukarıda belirtildiği üzere, büyük zarar görmektedir. Sistemin böylesine bozulmasının asıl nedeni sayısı 25.000'i aşmış olan Yatırım Teşvik Belgesi'nin ve bunların yararlandığı özendirme önlemlerinin

izlenmesindeki güçlüklerdir. 1990 yılına kadar her yıl verilen Teşvik Belgeleri sayısı 3000'i bulmaktadır. Bu sayı 1000'e indirilecek kıstaslarına dayalı özendirilecek yatırım konularının saptanması uygulamasına bir an önce geçilmesi tek çıkış yolu olarak görülmektedir.

Bugünkü 5 milyar liralık yatırımdan yukarıdakilere Teşvik Belgesi verilmesi uygulanması seçicilik olamaz. Hiç değilse, dışsarıma dönük projelerde bu kıstas kaldırılmalıdır.

3. Dışsarıma Dönük Üretimin Özendirilmesi Önlemlerindeki Gelişmeler

Dışsarıma ürünlerini üreten kuruluş yatırım aşamasında ayrıcalıklı olarak özendirileceği gibi, üretim aşamasında da özendirilebilir. Ne var ki, üretimin özendirilmesi Türkiye'de gelişmemiş özendirme türü niteliği taşımaktadır.

Bu konuda 1989 yılı İhracat Kararname ve Tebliğleri ile bir atılım yapılmıştır. Bu Kararname ve Tebliğlerle üretimin özendirilmesi, dışsarıma malının üretiminde kullanılan fuel-oil, elektrik, kömür gibi girdilerin fiyatlarında indirim yapılması biçiminde uygulamaya çalışılmıştır. Ancak bu uygulama uzun ömürlü olamamıştır. Küçük kuruluşlar dışsarımlarının azlığı ve bürokrasinin çokluğu nedeniyle bundan yararlanamamışlardır. Fiyatta indirim yapacak Kamu İktisadi Kuruluşları kaynak sorununu ileri sürmüşlerdir. Yararlanan enerjinin dışsarıma malının üretiminde kullanılıp kullanılmadığının denetimi esasları tam olarak konulamamış ya da denetim işleyememiştir.

Üretim aşamasında tekstil sektörünün özendirilmesinde bir başka husus, ithal rejimine göre hammaddelerin düşük gümrük oranı ile ya da gümrük bağışıklığı ile ve bir fon ödenerek ithal edilmesidir. Bu konuda 1989 ve 1990 ithal rejimlerinde yer alan gümrük oranları ve fonlar ve ek: 3'dedir. Bu tablonun incelenmesinden, 1990'da, 1989'a göre önemli bir fark olmadığı, ancak kimi mallarda gümrük oranlarının düşürüldüğü ve alınan fonların kaldırıldığı dikkati çekmektedir. Yani dışsarıma dayalı hammaddelerde özendirmeler genellikle artırılmıştır denilebilir.

Dışsarımanın üretim aşamasında özendirilmesine bir başka örnek, Türkiye İhracat Bankası'nın prefinansman kredileridir.

Görüleceği üzere dışsarımanın üretim aşamasında özendirilmesi önlemleri fazla değildir. Bu önlemlerin artırılması uygun olabilecektir.

4. Dışsatım Aşamasındaki Özendirme Önlemlerindeki Gelişmeler

40. İhracat Teşvik Belgesi'ne Dayalı Olmayan Özendirmeler

Dışsatım aşamasındaki özendirme önlemlerinin bir bölümü ihracat teşvik belgesine bağlı olmadan uygulanmaktadır. Bunlardan en önemlisi 26.1.1990 tarih ve 20414 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan para kredi kurulu kararı ile yürürlüğe giren dışsatımda fon ödemeleridir.

Bu karar ile tekstil ürünlerinin kota uygulayan ülkeler dışındaki ülkelere yapılacak dışsatımlarına FOB bedelin : 10'unu geçmemek üzere Destekleme ve Fiyat İstikrar Fonu'ndan dolar karşılığı Türk Lirası ile yapılan ödemeler 1990 yılı için % 10 ile % 300 arasında artırılmıştır (Ek: 4).

Bu artışın nedeni ilk bakışta 1989 yılında paranın dış değerindeki düşüşün düşük seviyede kalmasının 1990 yılında da devam etmesi olarak görülmekte isede, kota uygulayan ülkelere yapılan dış satımlara bu ödemenin yapılmaması bu olasılığı ortadan kaldırmaktadır. Çünkü, kota uygulaması yapan ülkeler AT'nin 12 ülkesi ile A.B.D., Kanada, İsveç, Avusturya'dır. Tekstil dışsatımının % 90'i bu ülkelere yapılmaktadır. Dolayısıyla DFIF'den yapılan ödemeler dışsatımın genelde artırılmasına etken değildir. Ancak, daha uzak ülkelere satış yapılabilmesi için navlun ödemelerinin karşılanması ve yarışma olanaklarının elverişli duruma getirilmesi amaçlarına dönük olabilir. İhracatı Teşvik Belgesine dayalı olmayan özendirme önlemlerinden üçüncüsü Kurumlar Vergisi mükerrer 8. maddesine dayalı olarak yılda 250.000 \$'ı geçmesi halinde dışsatımın % 20'si kadar tutarın kurumlar vergisinden bağışık olmasıdır.

Türkiye İhracat Kredi Bankası'nın dışsatım döneminde kullandırılan düşük faizli kredilerin de bu arada belirtmek uygun olacaktır.

Bunlara, dışsatımdan sağlanan dövizin bir bölümünün yurt dışında tutulması da eklenebilir.

41. İhracat Teşvik Belgesine Dayalı Olarak Uygulanan Önlemler

Denilebilir ki, özendirme önlemleri arasında istikrarlı olarak sürdürülen uygulama, İhracatı Teşvik Belgeli uygulamalar olmuştur.

Belgeli dışsatım özendirme önlemleri aşağıdaki biçimde sıralanmaktadır. (90/1 sayılı İhracat Teşvik Tebliği, 4.11.1989 Tarih ve 20332 sayılı Resmi Gazete)

- Vergi, resim, harç istisnası,
- Gümrük muafiyetli ithalat,
- 1615 Sayılı Gümrük Kanunu'nun 118. maddesi gereğince Geçici Kabul Yolu ile Yapılacak ithalata gümrük muafiyeti,
- İhracat sayılan satış ve teslimlere tanınan gümrük muafiyetli ithalat ve V.R.H. istisnası,
- Konut fonu muafiyeti,
- İhracat karşılığı dövizlerden mahsup.

Bu özendirme önlemleri ile ilgili aşağıda kısa açıklamalar yapılmıştır..

a. Vergi, Resim, Harç İstisnası

Dışsatımın finansmanında kullanılan kredilerle ilgili olarak bankaların sigorta şirketlerinin ve ihracatla ilgili öteki kuruluşların, banka ve sigorta muameleleri vergileri ile Damga Vergisi ve Harçlar kanununda yer alan vergilerden bağışıklık uygulamaları söz konusudur. Bu bağışıklığa, dışsatım için yapılan ithalat işlemleri ile dışsatım ile ilgili teminat mektupları da dahildir.

Bu özendirmenin yaygınlığı, bir bölümünün İhracat Teşvik Belgesi olmadan da uygulanmasına olarak verir niteliktedir.

b. Gümrük Muafiyetli Döviz Tahsisi

İhracatı Teşvik Belgesi'ne dayalı olarak, dışsatım konusu malın bünyesine giren hammadde, yardımcı madde ve ambalaj malzemelerinin gümrük bağışıklıklı dışalım için döviz tahsis edilebilir. Ayrıca, Fob dışsatım tutarının % 2'si kadar işletme malzemesi ve yedek parça dışalım olanağı da vardır.

Bu uygulama dışsatımdan önce yapılmaktadır.

Dışsatımdan sonra ise, Fob dışsatım tutarının % 10'u kadar döviz de aynı malların ithali ile makine ve donanım ithali için kullanılabilmektedir.

İhracat Teşvik Belgesi'ne dayalı olarak en çok uygulanan özendirme aracı budur. Yurt dışında hammadde fiyatlarındaki düşüklük bu özendirme önleminin geniş biçimde kullanımına neden olmaktadır.

c. Geçici Kabul Rejimi ile Mal İthalı

1615 Sayılı Gümrük Yasası'nın 118. maddesine göre bedelli ya da bedelsiz geçici kabul, İhracatı Teşvik Belgesi'ne dayalı olarak yapılmaktadır. Dışahımı yapılan mallardan bedelli olanları, gümrük muafiyetli döviz tahsis özendirmesi ile birlikte, sözü edilen özendirme önleminde belirtilen maddeler için yapılır.

Gümrüksüz dışahımı yapılan malın tespiti ve bu malın fire dışında kalan kısmının dışsatımının yapılıp yapılmadığının saptanması gümrük idarelerince yapılmaktadır.

d. İhracat Sayılan Satış ve Teslimlere Tanınan Gümrük Bağışıklı Dışahım ve V.R.H. İstisnası

İhracat Teşvik Belgesi'ne dayalı olarak dışsatım tutarının belirli oranında gümrük muafiyeti döviz tahsis ve V.R.H. istisnasından yararlanılması söz konusudur.

Sözü edilen oran, kimi dışsatım sayılan satış ve teslim konularının % 50'si, kimisinin % 25'i dolayındadır. Kimi konular ise sadece V.R.H. istisnasından yararlanılmaktadır.

Örneğin, uluslararası ihale kazanan kurum bu ihale tutarının % 50'si dolayında gümrük bağışıklı döviz tahsisinden yararlanabilecektir. Aynı olanaktan savunma sanayii için yurt içine üretim ve satış yapan kuruluşlar ile Gümrük hattı dışı mağazalara satış yapan kuruluşlar da yararlanacaklardır.

Kimi dışsatım sayılan satış ve teslimlerde ise bu oran % 25 olarak uygulanmaktadır.

Örneğin, yurt dışı ihale kazanan firmaya bu ihalenin konusunu oluşturan malı üretilen, satan yerli üretici, satışının % 25'i kadar gümrük bağışıklı dışahım hakkı vardır. Aynı şekilde, ambalaj malzemesi üretilen, dışsatımcı kuruluşa satan firmanın da satışının % 25'i kadar gümrük bağışıklı dışahım hakkı bulunmaktadır.

Bu örneklerde belirtilen dışahım sayılan satış ve teslimler de vardır. Bunlar, yurt dışında çalışanlara yapılan belirli sayıda konut ve işyeri satışları, taşımacıların navlun bedelleri, turizm şirketlerinin dış turizm gelirleri yurt dışına satılan mühendislik, müşavirlik hizmetleri ve benzerlerinden sağlanan satışlardır.

e. Konut Fonu Bağışıklığı

İhracatı Teşvik Belgesi almak kaydı ile, karayolu taşımalarında gümrük giriş ve çıkışlarında konut fonu tahsilatı yapılmamaktadır.

f. İhracat Karşılığı Dövizlerden Mahsup

İhracatı Teşvik Belgesi kapsamında yapılan ihracattan sağlanan dövizler, ihracatçının yapacağı ithalatın, navlunun ve ithalat masraflarının ödenmesine mahsup edilebilir.

Bu mahsup işlerinin ihracatçının yurt dışındaki büro ve temsilcilik giderlerinin karşılanması, yurt dışından sağlanan döviz kredilerinin geri ödenmesi gibi harcamalar için de kullanılması söz konusudur.

Bu önlem, döviz tahsisinde güçlük olduğunda önem taşır niteliktedir.

5. Özet ve Sonuç

Dışsatıma Dönük Yatırımların Özendirilmesi

Yurt içi üretime dayalı dışsatımın özendirilmesinin yatırım aşamasında başlaması zorunluluğu vardır. Türkiye'de de yatırımların özendirilmesi gelişmiştir. Ne var ki, kıt kaynakların seçicilik kıstasına göre yatırımlara yönlendirilmesi esasları 1984'de zedelenmiş, 1990'da da seçicilik kıstası iş konuları olmaktan çıkartılmış, belirli yatırım tutarı seviyesi olarak belirlenmiştir. Bunun sakıncası bilindiğinden, Teşvik Belgesi olmaksızın özendirme araçlarının kullanılmasına yönelinmiştir. Bu durumda özel nitelik taşıyan bu araçların genel özendirme aracı olarak kullanılması gibi bir sorunun ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Yatırım indirimi, kaynak kullanımı destekleme primi gibi özel nitelikli olup, seçilen iş kollarına kullanılan bu özendirmelerin bütçeye yükü trilyonları bulmaktadır. Bu özendirmeleri, Teşvik Belgesiz, seçiciliğe bağlı olmadan genel olarak uygulamak üzerinde durulmaktadır. Bu durum ise, bütçenin vergi bağıışıklığı yükünü gereksiz olarak artıracak niteliktedir.

Yapılacak olan, Teşvik ve Uygulama Başkanlığı'nın ayda sayısı 1000'i geçmeyen seçicilik kıstasına bağlı olarak Yatırım Teşvik Belgesi vermesini sağlayan bir düzen oluşturulmasıdır. Seçicilik kıstaslarının başında da yatırımın dışsatıma dönük olması yok olabilir. Dışsatıma dönük projelerde iş konusu ayrımı yapılmaması, dışsatıma dönüklük arttıkça yararlanan özendirme araçlarının hem oranlarının artırılması, hem de yeni özendirme araçlarının uygulanması üzerinde durmak uygun olacaktır.

Dışsatıma dönük yatırımların farklı uygulanabilecek özendirme araçlarından bir kaçı üzerinde aşağıda durulmuştur.

- Tüm makine ve donanımda % 100 gümrük bağıışıklığı uygulanabilir.

- Yatırım indirimi oranı, kuruluş gelişmiş yörede de olsa % 100 olarak uygulanabilir.

- Orta süreli yatırım kredilerinde faiz düşürülebilir.

- Kaynak kullanımı destekleme primi, yatırım gelişmiş yörede de olsa uygulanabilir, öteki yörelerdeki dışa dönük projelerde KKDP ödeme oranı artırılabilir.

- Hızlı amortisman uygulaması kaldırılırsa, bu uygulama dışa dönük yatırımlar için devam ettirilebilir.

Dışsatımın Üretim Aşamasında Özendirilmesi

Dışsatımın özendirilmesinde ikinci aşama üretimin özendirilmesidir. Üretimin özendirilmesi Türkiye'de genelde gelişmemiş bir özendirme türüdür. 1989 yılında dışsatıma dönük üretim girdilerinden KİT'lerden alınanlara ait olanlardan (elektrik, fuel - oil) gibi fiyat indirimi yapılması uygulaması fazla geliştirilmemiştir.

Bu aşamada en etkili özendirme işletme sermayesi gerekmesinin düşük faizli orta süreli işletme kredisi ile karşılanmasıdır. Enflasyon döneminde, düşük faizli işletme kredisi etkin bir özendirme aracıdır. Öte yandan, bu gereksinmenin kısa süreli kredi biçiminde Türkiye İhracat Kredi Bankası tarafından karşılandığı bir dönem yaşanmaktadır.

Dışsatım Aşamasında Özendirmeler

Dışsatım aşamasındaki özendirmeler, genelde, rakip ülkelerle olan ilişkilerde sorun yaratmaktadır. Çünkü, uluslararası ilişkilerde ilk gündeme gelen bu tür özendirmelerdir. Özendirmeler üretim ve yatırım aşamalarına çekildikçe, izlenmesi güçleşen ve gözden uzaklaşan bir yapıya kavuşmaya başlamaktadır.

Bununla beraber, Türkiye'de dışsatım aşamasındaki özendirmeler oldukça fazladır. Bunların sayılarının artırılmasından çok, etkinliklerini artırmak söz konusu olmalıdır.

Öte yandan, Türkiye İhracat Kredi Bankası kanalı ile ihracat sigortası, ihracat kredi sigortası gibi çağdaş kurumların Türkiye'de uygulamaya konulması önem taşımaktadır.

Ek: 1
Türkiye'nin 1988 ve 1989 Yılları Tekstil Ürünleri Dışsatımı

MADDE GRUBU TANIMI		IST. TEKS. VE KONF. IHR. BİR.	EGE IHR. BİR.	AKDENİZ IHR. BİR.	ULUDAĞ IHR. BİR.	ANTALYA IHR. BİR.	TOPLAM
KONFEKSİYON	1988	1.767.577.976	234.411.021	94.214.314	50.440.985		2.146.724.287
	1989	2.018.023.276	278.367.373	74.009.685	49.605.597		2.420.005.931
	(Değişim %)	14.17	18.75	- 21.51	- 1.66		12.73
TEKSTİL	1988	490.239.750	155.800.698	435.657.748	151.331.187	53.249.860	1.286.279.243
	1989	546.083.620	113.633.125	465.952.210	142.128.390	38.673.071	1.306.470.416
	(Değişim %)	11.39	- 27.07	6.95	- 6.08	- 27.37	1.57
HALI	1988	131.797.826	6.347.035				138.144.861
	1989	167.856.508	0				167.856.508
	(Değişim %)	27.36	- 100.00				21.51
TEKSTİL -KONF. TOPLAMI	1988	2.369.615.552	396.558.745	529.952.062	201.772.172	53.249.860	3.571.148.391
	1989	2.731.963.404	392.000.498	539.961.895	191.733.987	38.073.071	3.894.332.855
	(Değişim %)	14.33	- 1.15	1.89	- 4.98	- 27.37	9.05
DERİ KONF.	1988	508.384.261	74.385.820				582.770.091
	1989	664.736.334	0				664.736.334
	(Değişim %)	30.75	- 100.00				14.06
TOPLAM	1988	2.897.999.813	470.944.565	529.952.062	201.772.172	53.249.860	4.153.918.472
	1989	3.396.699.738	382.000.0498	539.961.895	191.733.987	38.673.071	4.559.060.189
	(Değişim %)	17.21	- 16.76	1.89	- 4.98	- 27.37	9.75

Ek: 2

**3.11.1989 Tarih ve 20331 Sayılı Resmi Gazete'de Yayınlanan
1990 Yılı Yatırım Kararnamesi'nde "Özel Önem Taşıyan Sektörler"**

Madde. 39 Teşvik belgeli olan Belgesiz olan Turizm konaklama Yatırımları, DPT'ce uygun görülen Turizm sahalarındaki tesislere entegre, büyük alt yapı yatırımları, konfeksiyon, deri hazırlama ve işleme, ayakkabı, gemi inşa ve onarım tesisleri yatırımları, hayvancılık yatırımları, sağlık ve eğitim yatırımları ile Teşvik Belgesi'ne bağlanan elektronik, kimya, elektrikli ve elektriksiz makina, madeni eşya ve meslek - bilim - ölçü - kontrol cihazları üretimine yönelik imalat sanayii yatırımları ve 5 milyar TL.nin üzerindeki gemi inşa ve yat inşa yatırımları bu program döneminde-özel önem taşıyan yatırım konularıdır.

Ek: 3
İthal Rejimine Göre Tekstil Hammadde ve Ürünlerinin Gümrük Vergileri

G.T.I.P	Madde İsmi	1989		1990	
		G.V. %	Fona ödenecek ABD Doları (Karşılığı TL)	G.V. %	Fona ödenecek ABD Doları (Karşılığı TL)
54.02	Sentetik filament iplikleri (dikiş ipliği hariç) perakende olarak satılacak hale getirilmemiş (67 desitekten az olan sentetik monofilamentler dahil)	1	100 \$/Ton	1	100 \$/Ton
54.02	Yalnız 660 desitekten yukarı poliamid ve poliester esaslı olanlar			Muaf	50 \$/Ton
54.03	Suni filament iplikleri (dikiş ipliği hariç) (Perakende olarak satılacak hale getirilmemiş) (67 desitekten az olan suni monofilament dahil)	1	100 \$/Ton	1	100 \$/Ton
54.03	Yalnız 660 desitekten yukarı viskoz ipliğinden olanlar			Muaf	50 \$/Ton
54.04	Sentetik monofilamentler (67 desiteks veya daha fazla olup, enine kesiti 1 mm'yi geçmeyenler); şerit ve benzeri (suni saman gibi) (görünen - genişliği 5 mm'yi geçmeyen dokumaya elverişli sentetik maddelerden)	1	100 \$/Ton	1	100 \$/Ton
54.05	Suni monofilamentler (67 desiteks veya daha fazla olup, enine kesiti 1 mm'yi geçmeyenler); şerit vb. (görünen genişliği 5 mm'yi geçmeyen dokumaya elverişli suni maddelerden)	1	100 \$/Ton	1	100 \$/Ton
54.06	Sentetik ve suni filament iplikleri (dikiş ipliği hariç) (perakende olarak satılacak hale getirilmiş)	1	100 \$/Ton	1	100 \$/Ton
54.07	Sentetik filament ipliklerinden dokunmuş 15 mensucat (54.04 pozisyonundaki maddelerden elde edilen dokunmuş mensucat dahil)	15	150 \$/Ton	10	50 \$/Ton
54.08	Suni filament ipliklerinden dokunmuş mensucat (54.05 pozisyonundaki maddelerden elde edilen dokunmuş mensucat dahil)	15	150 \$/Ton	10	50 \$/Ton

G.T.I.P	Madde İsmi
58.01	Dokunmuş kadife peluş ve tırtıl mensucat (58.02 veya 58.06 pozisyonlarındaki mensucat hariç)
58.02	Havlu cinsi bukleli mensucat (58.06 pozisyonunda yer alan eşya hariç)
58.03	Gaz mensucat (58.06 pozisyonunda yer alan kordelalar hariç)
58.04	Tüller ve diğer ağ mensucat (dokunmuş veya örme mensucat hariç); parça, şerit veya motif halinde dantel)
58.10	Parça, şerit veya motif halinde işlemler
63.01	Battaniyeler ve diz battaniyeleri
63.02	Yatak çarşafı, masa örtüleri, tuvalet ve mutfak bezleri
63.03	Perdeler ve iç storlar; perde ve yatak farbaları
63.05	Ambalaj için torba ve çuvallar
63.06	Vagon ve mavna örtüleri, tenteler ve dış storlar; çadırlar; kayıklara, deniz ve kara taşıtlarını mahsus yelkenler ve kamp eşyası
63.07	Diğer hazır eşya (elbise patronları dahil)
52.05	Pamuk ipliği (dikiş ipliği hariç) ağırlık itibariyle % 85 veya daha fazla pamuk içeren ve parakende olarak satılacak hale getirilmemiş olanlar.

1989		1990	
G.V. %	Fona ödenecek ABD Doları (Karşılığı TL)	G.V. %	Fona ödenecek ABD Doları (Karşılığı TL)
15	150 \$/Ton	10	—
5	150 \$/Ton	10	—
15	150 \$/Ton	10	—
15	150 \$/Ton	10	—
5	150 \$/Ton	5	150 \$/Ton
25	150 \$/Ton	15	CIF bedelinin % 5'i kadar.
25	150 \$/Ton	15	CIF bedelinin % 5'i kadar.
25	150 \$/Ton	15	CIF bedelinin % 5'i kadar.
25	—	5	—
25	150 \$/Ton	15	CIF bedelinin % 3'ü kadar.
25	150 \$/Ton	15	CIF bedelinin % 3'ü kadar.
Muaf	200 \$/Ton	Muaf	200 \$/Ton

G.T.I.P	Madde İsmi
52.06	Pamuk ipliği (dikiş ipliği hariç) ağırlık itibariyle % 85'den az pamuk içerenler) (perakende satış için hazırlanmamış)
52.07	Pamuk ipliği (dikiş ipliği hariç) Perakende olarak satılacak hale getirilmiş)
52.08	Pamuklu mensucat (ağırlık itibariyle % 85 veya daha fazla pamuk içerenler) (m^2 ağırlığı 200 gr.ı geçmeyenler)
52.09	Pamuklu mensucat (ağırlık itibariyle % 85 veya daha fazla pamuk içeren ve ağırlığı 200 gr.ı geçenler)
52.10	Pamuklu mensucat (ağırlık itibariyle % 85'den az pamuk içeren sentetik veya suni liflerle karıştırılmış olup m^2 ağırlığı 200 gr.ı geçmeyenler.
52.11	Pamuklu mensucat (ağırlık itibariyle % 85'den az pamuk içeren sentetik veya suni liflerle karıştırılmış olup ağırlığı 200 gr.ı geçenler)
52.12	Diğer pamuklu mensucat
56.04	Dokumaya elverişli maddelerle kaplanmış kauçuk ip ve halatlar, dokumaya elverişli iplik ve 54.04 ve 54.05 pozisyonlarındaki şerit ve benzerleri (kauçuk veya plastik emdirilmiş, kaplanmış, sıvanmış.)

1989		1990	
G.V. %	Fona ödenecek ABD Doları (Karşılığı TL)	G.V. %	Fona ödenecek ABD Doları (Karşılığı TL)
Muaf	200 \$/Ton	Muaf	200 \$/Ton
Muaf	300 \$/Ton	Muaf	300 \$/Ton
1	400 \$/Ton	5	—
1	400 \$/Ton	5	—
1	400 \$/Ton	5	—
1	400 \$/Ton	5	—
1	400 \$/Ton	5	—
1	130 \$/Ton	1	—

Ek: 4
Tekstil Mamulleri Dışsatımına
Destekleme ve Fiyat İstikrar Fonundan
Yapılan Ödemeler

Para kredi kurulundan

R. Gazete
29.12.1988/20034

R. G.
26.1.1990-20414

Sıra	Mal Cinsi	G.T.İ.P.	Sıra: 32	Sıra: 90/3	En çok ödeme oranı
1	Dokumaya elverişli sentetik ve suni liflerden iplik	54.02 - 06	100 \$/Ton	150 \$/Ton	% 10
2	Sentetik ve suni devamlı liflerden mensucat	54.07-08	150 \$/Ton	300\$/Ton	% 10
3	Pamuk ipliği	52.05.07	150 \$/Ton	150 \$/Ton	% 10
4	Pamuklu mensucat ve diğerleri	52.08.12	150 \$/Ton	225 \$/Ton	% 10
5	Kadife, peluş bukleli ve halkalı mensucat, tüller danteller, işlemler	58.01.04	150 \$/Ton	330 \$/Ton	% 10
6	Battaniye, örtüler, yatak, çarşafı, maşa örtüleri, tuvalet, mutfak bezleri, Perdeler	63.01.03	150 \$/Ton	300 \$/Ton	% 10
7	Brandalar, yelkenler, tenteler, çadırlar	63.06.07	150 \$/Ton	150 \$/Ton	% 10
8	Ambalaj torba, çuvalı	63.05	-	150 \$/Ton	% 10
9	Örme eşya (havlu dahil)	60	200 \$/Ton	225 \$/Ton	% 10
10	Örme giyim eşyası	61.11 15-17	200 \$/Ton	400 \$/Ton	% 10
11	Örme ve örülmemiş mensucattan giyim eşyası	62.09 13-17	200 \$/Ton	600 \$/Ton	% 10

Not: Bu fon ödemeleri, kota uygulayan ülkelere yapılan dışsatımlara yapılmamaktadır.